

УДК 355/359.07

Т. М. Требушкова

І. О. Куруч

ДЕРЖАВНА СИСТЕМА СТРАХОВОГО ФОНДУ ДОКУМЕНТАЦІЇ ЯК ІНФОРМАЦІЙНА СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ШЛЯХИ ВЗАЄМОДІЇ

Розкрито сутність понять “страховий фонд документації”, “державна система страхового фонду документації”. Визначено роль і значення державної системи страхового фонду документації у збереженні документованої інформації, необхідної для потреб оборони України, поставлення на виробництво, експлуатацію та ремонт продукції оборонного, мобілізаційного і господарського призначення, для проведення будівельних (відбудовчих) робіт під час ліквідації надзвичайних ситуацій та в особливий період. Розглянуто актуальний стан системи. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до вирішення питань, пов’язаних з удосконаленням механізму управління державною системою страхового фонду документації, задля організування взаємодії зі складовими сектору безпеки і оборони.

Ключові слова: державна система страхового фонду документації, інформаційний ресурс, інформаційна складова, національна безпека, потенційно небезпечний об’єкт, страховий фонд документації.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розбудови демократичного суспільства економічна могутність, соціальна стабільність нашої країни значною мірою залежать від того, наскільки вона спроможна в умовах зовнішньої агресії з боку Російської Федерації та внутрішніх загроз, пов’язаних з підвищенням рівня природно-технічної небезпеки і ризиком виникнення надзвичайних ситуацій, оперативно відновити виробництво потрібної продукції, відбудувати об’єкти цивільного та оборонного призначення, систем життєзабезпечення населення, відтворити документацію на об’єкти культурної спадщини та інформацію про культурні цінності. Саме з цією метою в Україні діє страховий фонд документації (СФД), що являє собою упорядкований банк документів, зафіксованих на компактних носіях інформації, взятих на державний облік і довгострокове надійне зберігання. Він і є тим ресурсом, що призначений для забезпечення інформаційної складової національної безпеки.

Проблемним є той факт, що в Україні мало хто обізнаний із цим питанням, із функціями і завданнями, які вирішує державна система

© Т. М. Требушкова, І. О. Куруч, 2021

СФД, та сприймає страховий фонд як архів, а в кращому випадку – як інформаційний банк даних на випадок непередбачених ситуацій.

Утім, сучасний стан техногенної та екологічної безпеки і зовнішні загрози потребують реформування державної системи СФД, удосконалення державного управління у цій сфері, налагодження чіткої взаємодії між складовими сектору безпеки і оборони для вирішення покладених завдань.

У зв’язку із цим виникає необхідність розкрити сутність державної системи СФД як специфічної галузі державного управління, її організаційно-правові засади та можливості як потужного ресурсу для збереження стратегічно важливої інформації, потрібної для відновлення у випадку втрати або псування оригіналів документів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

На цей час маємо значний науковий доробок з теоретичного і практичного осмислення питань національної безпеки. Серед дослідників можемо виокремити таких: В. А. Ліпкан, О. П. Дзьобань, І. А. Грицяк, А. Б. Качинський, Г. М. Перепелиця, Т. С. Стародуб, Г. П. Ситник та ін. Окремі складові національної безпеки

(економічну, екологічну, інформаційну, зовнішньополітичну тощо) розглянуто у працях О. Власюка, М. Ожевана, М. Різуна, А. Сухорукова, Р. Пасічного, Я. Жаліла, В. Гейця.

Різні аспекти питань, пов'язаних із функціонуванням СФД, вивчали М. Г. Сергієнко, О. О. Труш, А. О. Дегтяр, І. М. Кривулькін, О. М. Болбас, В. М. Приходько, Є. Є. Євсєєв, П. Є. Завалишин, С. Ю. Борзенкова, Б. С. Яковлев. Так, зокрема, у науковій праці М. Г. Сергієнка ґрунтовно розглянуто особливості державного управління обласним (регіональним) СФД [1], а у дослідженні О. М. Болбаса – механізми державного управління формуванням СФД культурних цінностей в Україні [2]. Розкриваючи актуальні проблеми управління державною системою СФД, дослідники М. Г. Сергієнко та І. М. Кривулькін наголошували, що подальший “її розвиток можливий лише за умови постійного розвитку і вдосконалення державно-управлінських функцій в умовах постійних змін зовнішнього середовища на науковій основі” [3, с. 121]. З огляду на реалії сьогодення і можливості державної системи СФД забезпечити необхідними документами СФД заходи держави із запобігання та ліквідування надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, що висуває перед нею нові цілі й завдання, відчувається брак досліджень з теоретичним осмисленням і узагальненням питань удосконалення механізму державного управління СФД України.

Метою статті є аналіз діяльності державної системи СФД та визначення шляхів удосконалення державного управління у цій сфері з огляду на її можливості як потужного інформаційного ресурсу для збереження стратегічно важливої документації.

Виклад основного матеріалу. Правові, економічні й організаційні засади функціонування державної системи СФД визначає Закон України “Про страховий фонд документації України” [4], інші нормативно-правові акти. Відповідно до цього Закону державна система СФД – “організаційно-правова структура, яка здійснює державну політику та координацію робіт зі створення, формування, ведення та використання страхового фонду документації України і є сукупністю суб’єктів системи страхового фонду документації, страхового фонду

документації України, технічних засобів, обслуговуючого їх персоналу, нормативно-правових актів, організаційно-технічних заходів” [4].

Наявність документації, закладеної до СФД, дає змогу в найкоротший термін у випадку надзвичайних ситуацій, стихійних лих та в особливий період відновити виробництво найважливіших видів промислової продукції, провести відбудову об’єктів господарського призначення, об’єктів і систем життєзабезпечення населення, запровадити найсучасніші досягнення науки і техніки, відновити пам’ятки, занесені до державних реєстрів, а також пам’ятки містобудування, архітектури та історії тощо.

Важливу роль і значення державної системи СФД підкреслено в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 28.08.2014 р. “Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності”, уведеному в дію Указом Президента України від 24.09.2014 р. № 744/2014, яким до таких невідкладних заходів віднесено забезпечення ефективного функціонування державної системи СФД [5].

Отже, можна констатувати, що державна система СФД є невід’ємною складовою національної безпеки і створена для забезпечення реалізації національних інтересів України, її безпеки у сфері надійного збереження інформаційного ресурсу країни.

Реалізацію державної політики у сфері СФД, а також координацію заходів щодо довгострокового збереження стратегічно важливої інформації, відновлення документації та забезпечення можливості її відтворення у разі втрати або пошкодження забезпечує Державна архівна служба України (Укрдержархів) [6].

До сфери його управління належать:

– департамент СФД Укрдержархіву – самостійний структурний підрозділ, розташований у м. Харкові (до реорганізації, проведеної відповідно до Указу Президента України від 09.12.2010 р. № 1085/2010 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади”, Державний департамент СФД як урядовий орган державного управління діяв у складі Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи), який у межах своєї компетентності організовує роботу з

централізованого планування робіт зі створення та ведення СФД, зберігання, оперативного забезпечення користувачів документами СФД, координації та контролю за формуванням СФД [7];

– 8 спеціальних установ СФД, що здійснюють виготовлення документів страхового фонду, виробництво технічних засобів оброблення інформації та технологічного оснащення [8];

– Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії, що здійснює науково-технічне забезпечення питань формування, ведення і використання СФД України [9].

Таким чином, державна система СФД – складна організована система, що взаємодіє із зовнішнім середовищем і складається із взаємопов'язаних підсистем.

Сучасний етап розвитку суспільства визначив завдання комплексного розвитку державної системи СФД як ефективної організаційної структури, що виконує відповідні управлінські функції й довела свою дієздатність, а також удосконалення управління цією системою.

Підтвердженням тому, що державна система СФД спроможна ефективно вирішувати важливі стратегічні, оборонні й мобілізаційні завдання, спрямовані на забезпечення техногенної безпеки у країні, є виконання Укрдержархівом, відповідно до вимог Закону України “Про страховий фонд документації України” [4] та статті 18 Кодексу цивільного захисту України [10], функції з ведення Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів (ПНО), що є автоматизованою інформаційно-довідковою системою обліку й оброблення інформації щодо небезпечних об'єктів.

Нині Державний реєстр ПНО є унікальною та єдиною базою даних у державі, що містить розгалужену й актуальну інформацію про техногенно небезпечні об'єкти всіх форм власності і функціонує у складі автоматизованої, захищеної, відповідно до вимог законодавства, інформаційно-аналітичної системи. Обсяг інформації Державного реєстру ПНО за кожним об'єктом у десятки разів перевищує дані інших інформаційних ресурсів, таких, як Державний реєстр об'єктів підвищеної безпеки, Реєстр об'єктів утворення, оброблення та утилізації

відходів, реєстри місць видалення відходів тощо.

База даних цього Реєстру нині містить актуальну інформацію про понад 27 тис. ПНО, до складу яких належать: підприємства, родовища нафти та газу, магістральні трубопроводи та відгалуження, гідротехнічні об'єкти, вугільні шахти, автозаправні станції, кар'єри, мости, віадукі, шляхопроводи, сухопутні тунелі, підземні станції та тунелі метро тощо. Інформаційні ресурси бази даних дозволяють використовувати Державний реєстр ПНО як основні відомості для виявлення і визначення потенційних ризиків небезпеки регіонів, окремих районів, відокремлених територій, конкретних об'єктів [11].

Результати таких досліджень надають більше можливостей для розроблення управлінських рішень щодо запобігання небезпечним подіям у процесі експлуатації, будівництва та реконструкції промислових і цивільних об'єктів. Існуючий потенціал Державного реєстру ПНО може використовуватися як у поточній діяльності органів влади, так і у стратегічному плануванні, зокрема, у сферах безпеки і оборони. Користувачами інформації Державного реєстру ПНО поряд із підрозділами Державної служби України з надзвичайних ситуацій є: Міністерство оборони України, Служба безпеки України, Державна фіскальна служба України, Антимонопольний комітет України, Національна поліція, органи прокуратури, суди тощо. Зазначені органи направляють відповідні запити до Укрдержархіву, зважаючи на якість ведення та достовірність інформації Державного реєстру ПНО.

Однією з найважливіших функцій держави є забезпечення захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій. Проблема налагодження ефективного партнерства державних органів і суб'єктів державної системи СФД є першорядною для успішного функціонування цієї системи в умовах реформування. Набуває актуальності пошук оптимальної взаємодії державного управління із суб'єктами державної системи СФД на принципах прозорості в ухваленні суспільно значущих рішень у процесах формування СФД. Така взаємодія охоплює не тільки процес створення алгоритму з визначенням змісту та порядку формування ресурсів державної системи СФД, а й цільове використання документів під час проведення аварійно-

рятувальних та аварійно-відновлювальних робіт, відбудови об'єктів систем життєзабезпечення і транспорту. Підвищення ефективності функціонування державної системи СФД пов'язують з реалізацією інноваційних технологій із запобігання надзвичайним ситуаціям.

Нагальною потребою є створення універсального, систематизованого банку документів страхового фонду, який необхідно використовувати в інформаційно-аналітичних системах. Актуальність розроблення Концепції розвитку СФД України визначається змінами, які зумовлюють необхідність взаємодії не лише в самій державній системі СФД, але і взаємодії її з іншими сферами життєдіяльності суспільства.

Тільки комплексний підхід до вирішення державою низки існуючих проблем може забезпечити запровадження ефективної моделі управління державною системою СФД України.

Висновки

Наразі СФД відіграє важливу роль у сфері забезпечення національної безпеки, науково-технічної та економічної незалежності країни, збереження історико-культурного надбання.

Забезпечення ефективного функціонування і розвитку державної системи СФД з метою реалізації національних інтересів України у сфері національної безпеки, оборони та економіки в умовах ризиків і загроз, які виникли внаслідок російської гібридної агресії проти України, світової економічної кризи, визначено й одним із пріоритетів діяльності Укрдержархіву на 2021 рік, що спрямовані на задоволення інформаційних потреб громадянського суспільства. Це питання стало, стабільного, прогнозованого розвитку країни, її економіки й культури.

Узагальнення результатів дослідження дало змогу дійти певних висновків. Удосконалення механізмів управління у сфері СФД для забезпечення оптимальної взаємодії із складовими сектору безпеки і оборони пов'язане з вирішенням таких питань.

1. Розроблення Концепції розвитку державної системи СФД України, яка б відображала сучасні погляди на її роль і місце у державі, для забезпечення її сталого розвитку.

2. Ефективне функціонування державної системи СФД в інтересах безпеки держави, що можливо лише за наявності дієвих правових та організаційних механізмів державного управління.

3. Цифровізація державної системи СФД для системного забезпечення інформаційних потреб суспільства і підвищення якості та конкурентоспроможності галузі.

4. Стимулювання розвитку та підтримка потенціалу СФД, спрямовані на забезпечення надійного зберігання і задоволення потреб юридичних осіб – користувачів документами СФД, чия професійна діяльність пов'язана із сферами національної безпеки, оборони та економіки.

Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на проведення порівняльного аналізу інших складових сектору безпеки і оборони з виробленням практичних рекомендацій щодо вдосконалення організаційного механізму державного управління.

Перелік джерел посилання

1. Сергієнко М. Г. Державне управління обласним (регіональним) страховим фондом документації України : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2011. 20 с.

2. Болбас О. М. Механізми державного управління формуванням страхового фонду документації культурних цінностей в Україні : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Харків, 2021. 221 с.

3. Сергієнко М. Г., Кривулькін І. М. Актуальні проблеми управління державною системою страхового фонду документації України. *Публічне управління: стратегія реформ 2020* : зб. тез XV Міжнар. наук. конгресу, м. Харків, 23 квіт. 2015 р. Харків, 2015. С. 120–123.

4. Про страховий фонд документації України : Закон України від 22.03.2001 № 2332-III. Дата оновлення: 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2332-14#Text> (дата звернення: 25.02.2021).

5. Про невідкладні заходи щодо захисту України та зміцнення її обороноздатності : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.08.2014, уведене в дію Указом Президента України від 24.09.2014 № 744/2014. Дата оновлення: 29.02.2020. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0011525-14#n2> (дата звернення: 25.02.2021).

6. Про затвердження Положення про Державну архівну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 р. № 870. Дата оновлення: 18.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.02.2021).

7. Положення про Департамент страхового фонду документації Державної архівної служби України (витяг). URL: <https://sfd.archives.gov.ua/Pologen.html> (дата звернення: 25.02.2021).

8. Регіональні центри СФД. URL: <https://sfd.archives.gov.ua/page9.html> (дата звернення: 25.02.2021).

9. Науково-дослідний, проектно-конструкторський та технологічний інститут мікрографії. URL:

<https://sfd.archives.gov.ua/page7.html> (дата звернення: 25.02.2021).

10. Кодекс цивільного захисту України : Закон України від 02.10.2012 № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458.

11. Державний реєстр потенційно небезпечних об'єктів. URL: <https://sfd.archives.gov.ua/page4.html> (дата звернення: 25.02.2021).

Стаття надійшла до редакції 18.04.2021 р.

УДК 355/359.07

Т. Н. Требушкова, И. А. Куруч

ГОСУДАРСТВЕННАЯ СИСТЕМА СТРАХОВОГО ФОНДА ДОКУМЕНТАЦИИ КАК ИНФОРМАЦИОННАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПУТИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ

Раскрыта сущность понятий “страховой фонд документации”, “государственная система страхового фонда документации”. Определены роль и значение государственной системы страхового фонда документации в сохранении документированной информации, необходимой для нужд обороны Украины, постановки на производство, эксплуатацию и ремонт продукции оборонного, мобилизационного и хозяйственного назначения, для проведения строительных (восстановительных) работ во время ликвидации чрезвычайных ситуаций и в особый период. Рассмотрено актуальное состояние системы. Обоснована необходимость комплексного подхода к решению вопросов, связанных с усовершенствованием механизма управления государственной системой страхового фонда документации, для организации взаимодействия с составляющими сектора безопасности и обороны.

Ключевые слова: государственная система страхового фонда документации, информационный ресурс, информационная составляющая, национальная безопасность, потенциально опасный объект, страховой фонд документации.

UDC 355/359.07

T. Trebushkova, I. Kuruch

STATE INSURANCE FUND SYSTEM OF DOCUMENTATION AS AN INFORMATION COMPONENT OF NATIONAL SECURITY: CURRENT STATUS

The essence of the concepts “insurance fund of documentation”, “state system of insurance fund of documentation” is revealed. The role and significance of the state system of the insurance fund of documentation is determined in preservation of the documented information necessary for needs of defense of Ukraine, delivery to the production, operation and repair of production of defense, mobilization and economic function, for carrying out construction (reconstruction) works during liquidation of emergencies and in special period.

It is emphasized that the current state of man-made and environmental security and external threats require reforming the state system of insurance documentation, improving public administration in this field, establishing clear cooperation between the components of the security and defense sector to address the objectives.

The current state of the system is considered: its organizational and legal bases and specific features as branches of public administration. It was emphasized that the state system of the insurance fund of documentation is able to effectively solve important strategic, defense and mobilization tasks aimed at ensuring man-made security in the country, performing the function of maintaining the State Register of potentially dangerous objects.

It is noted that today this register is a unique and the only database in the country, which contains extensive and up-to-date information on man-made objects of all forms of ownership, which allows using its information to identify potential risks of regions, individual districts, separate territories, specific objects and development of the corresponding administrative decisions concerning prevention of dangerous events in the course of operation, construction and reconstruction of industrial and civil objects.

The need for a comprehensive approach to addressing issues related to improving the mechanism of management of the state insurance fund documentation system has been proved, in order to ensure its effective functioning for the realization of national interests of Ukraine in the field of national security, defense and economy.

Keywords: *state system of documentation insurance fund, information resource, information component, national security, potentially dangerous object, insurance documentation fund.*

Требушкова Тетяна Миколаївна – редактор редакційно-видавничого відділу Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0002-8601-8644>

Куруч Ігор Олександрович – начальник редакційно-видавничого відділу Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0001-8501-9250>